

ԳԱԻԱՌԱԲԱՐԲԱՌԸ

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ ՏԱՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Քննութեան առնուելիք տաղերը գրուած են աշխարհարար, որ կը կրէ, սակայն, գրարարի խորունկ գրողմը: Զգալի է նաեւ գաւառաբարբառը, որ ըստ Անդրանիկ Ծառուկեանի լեզուի կենարար օղն է:

Գաւառաբարբառն է, որ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի քնարին հաղորդած է այսչափ դաշնութիւն ու մտերմօրէն քաղցրիկ թախիծ:

Կ'ենթադրեմ, որ Ալիշանեան տաղերու լեզուաբանական ուսումնասիրումը կրնայ պարզել Նահապետի կեանքին որոշ գրուագները: Կ. Պոլսոյ ծնունդ եւ Ս. Ղազարու բնակիչ՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան չէր ճաշակած հայրենի երկիրն այցելելու բախտը: Սակայն իր տաղերուն մէջ կը հանդիպին ոճեր, որոնք յատուկ են միայն արեւելահայոց:

Նահապետը ո՛ւր լսած էր արեւելահայերէնը: Վենետիկ⁶, թէ՛ Փարիզ: Ռուսահայ կամ պարսկահայ ուխտաւորներէ⁶, թէ՛ Ս. Ղազարու իր եղբայրակիցներէն մէկու մը բերնէն: Եղա՞ծ էին այդ օրերուն ծագումով արեւելահայ միաբաններ: (Հ. Գաբրիէլ Այվազովսքի, թէեւ ուսաստանցի՝ արեւմտեան բարբառը խօսող դաղմատահայ ընտանիքէն կը սերէր): Դիտելի է նաեւ, որ «Հայկազեան»ին մէջ վրացերէն օրինակները բերուած են արեւելահայ տառադարձութեամբ, ըսել է թէ կը պատկանին վիրահայու մը գրչին:

Դառնանք խնդրոյ առարկայ գաւառային ոճերուն:

Յաճախ կը հանդիպի ըլնել կամ ըլլի բայաձեւը, որ անկասկած արեւելահայ է: Առաջինը բնորոշ է Արարատեան դաշտի խօսուածքին, երկրորդը՝ Լոռի-Գուգարքեանին:

... Զըլնի որ լերունքն ու բարձունքն ամէն...

... Զըլնի ոք նախանձ, չըլնի հակառակ...

... Թէ չէ նման խոտու լիւնի խայտառակ...

... Քաղցր ըլլի ձեր քուն...

... Լերդդ վառի, սրտիկդ ըլլի ներքեւ-վերեւ...

Քերթողը յաճախ կ'օգտագործէ անցեալ ընդունելութեան* արեւելահայ տարազը՝

Հայոց աշխարհիկ, գարունդ է հասել...
 ... Ի հոն են խաղցել Տիգրան ու Տրդատ...
 ... Այս սարեր, ձորեր ու դաշտերս ամէն
 Կարմիր են քրտնել, կարմիր խլմել են...

Վերջին այս տողին մէջ շեղում մը կայ արեւելահայերէնի սեպուհ օրէնքէն: Արեւելեան աշխարհաբարին մէջ օժանդակ բայն աւելի շարժուն է եւ միշտ կը հետեւի իմաստային շեշտը կրող բառին: Ուղիղ լրացումը իրմէ վերջ միշտ օժանդակ բայ կը պահանջէ՝ կարմիրն են խմել...:

Յաճախակիօրէն օգտագործուած է ապառնիի տի-ն, որ պիտի-ին հնչիւնափոխ ձեւ մըն է: Տի-ն տարածուած է Լոռի-Գուգարքեան խօսուածքին մէջ.

... Ե՞րբ տի ցամբին աղբիւր արտասուք նահապետիս...
 ... Այլուի քըչիկ մ'ու այս ափունքս տի լոռն...
 ... Այս բարկ շքերս զծերունիս չի տի գըտնեն...

Սահմանական ներկայի ում-ով ձեւը, սակայն, ամէնէն ցայտուն օրինակն է.

Ո՛հ ես տեսնում ա՛յլ մեծ չարիք, ողբամ գեեզ...

Այս տողին մէջ կը պակսի եւ օժանդակ բայը:

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան մէկ քանի անգամ կը գործածէ զբարբարակերպ ասել եւ անիլ բայաձեւերը, որոնք եւս արեւելահայ հնչերանգ կը հագորդեն քերթուածներուն:

Այնժամ ասա՛, փոքր եղբայր...
 ... Հալալ արի ես ալ ձեր հողուն...
 ... Ձեզ կ'ասեմ, մանկունք սիրունք նագելիք...

Բայաձեւերէ զատ հոս-հոն կը տեսնենք այլ ոճեր. ո՞նց ու էսպէս դերանունները, վոռզ մակբայը (որ թրքերէն է), ձէնիկ (այսինքն՝ ձայնիկ) գոյականը:

Որքան ալ թերի՝ այս թուարկումը կը բացայայտէ նոր երեսակ մը Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի արուեստին մէջ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

*) Անցեալ ընդունելութիւնը արեւելահայ բերականագիտութեան կողմէ նանչուած է իբրեւ վաղակատար դերբայ: